

РОЗДІЛ 4. ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ

УДК 726: 27 – 523. 6(477. 82)(091) + 719

Любов Шиян

КОМПЛЕКС МОНАСТИРЯ “БОСИХ КАРМЕЛІТІВ” У ВИШНЕВЦІ ЯК ВИЗНАЧНА ПАМ’ЯТКА КУЛЬТУРИ ВОЛИНИ

У статті подаються нові документальні дані про одну з найзначніших сакральних архітектурних пам’яток XVII – XVIII ст. на теренах Південно – Західної Волині – ансамбль монастиря “босих кармелітів” у Вишневіці.

Ключові слова: Вишневець, Волинь, монастир “босих кармелітів”, костел св. Михайла.

Національні історико-архітектурні пам’ятки є частиною світової культурної спадщини і їх збереження – важливе завдання України як цивілізованої держави. Більшість архітектурних пам’яток була внесена до державного реєстру ще наприкінці 50-х років ХХ ст. та, на жаль, значна їх частина все ще не досліджена, детально не описана та належно не оцінена. Тому є нагальна необхідність проведення ґрунтовних пам’ятокознавчих студій як необхідної передумови здійснення пам’ятоккохоронних та відновлювальних робіт. Важливим кроком у цьому напрямі є глибоке вивчення природи та стилістичний аналіз морфологічних форм пам’яток на підставі дослідження архівних джерел. Особливо це стосується тих об’єктів, які зазнали значних втрат та потребують невідкладного проведення реставраційних або консерваційних робіт.

Однією з таких пам’яток, яка відзначається багатою на події історією та мистецькою цінністю в контексті культурної спадщини краю, є ансамбль монастиря “босих кармелітів” у Вишневіці.

Предмет статті охоплює коло історико-краєзнавчих питань становлення, розвитку, загальнокультурної цінності та перспектив сучасного використання означеної пам’ятки.

Метою статті є доповнення та уточнення розрізнених історичних відомостей, які наводяться з теми в науковій та науково-популярній літературі.

Наукова новизна полягає у введенні до наукового обігу ряду раніше неопублікованих архівних джерел, які крім теоретичного значення мають практичне застосування для конкретних відновлювальних робіт.

Монастир “босих кармелітів” у Вишневіці впродовж століть був не лише важливим релігійним осередком цього ордену на теренах Волині, але і одним з головних формотворчих центрів міста. Попри значні втрати у ХХ ст. (на початку 1960 р. був розібраний монастирський костел св. Михайла), ансамбль і сьогодні залишається його важливою архітектурною домінантою.

Про ансамбль монастиря “босих кармелітів” у Вишневіці та костел св. Михайла є чимало відомостей у історико-краєзнавчих розвідках ХІХ та ХХ ст. як українських, так і польських авторів в контексті історичних та культурних подій, що відбувалися на теренах краю [8, s. 61, 64; 10, s. 360]. Важливий фактологічний матеріал про пам’ятку міститься в окремих розвідках, проведених Г. Гіжицьким, В. та Г. Лукомськими, а згодом Р. Афтаназі [4, с. 30–33; 5, s. 582–584; 7, s. 162–202]. Як один з кращих проявів загальноєвропейських тенденцій в культурі бароко на теренах України, розглядали ансамбль у своїх дослідженнях А. Кривенко та Л. Крошенко [3, с. 82–100]. Проте джерельні описи пам’ятки не були відомі широкому колу дослідників історії, історії архітектури та мистецтва.

Виявлені нові документальні дані про монастир “босих кармелітів” дають додатковий фактовий матеріал до вивчення історії краю. Крім того, описи навіть втрачених пам’яток мають велике теоретичне значення, бо дозволяють простежити тенденції культурних процесів, які переживало суспільство, в тісному зв’язку з конкретною історичною епохою. Зокрема, інвентар костела св. Михайла монастиря матиме важливе методологічне і практичне значення при обґрунтуванні концептуальних проектних рішень пам’ятоккохоронних заходів. Отже, можемо констатувати, що досліджувана проблема є актуальною тематикою, яка стосується визначної пам’ятки сакральної архітектури Волині.

Комплекс монастиря розташований у центрі містечка на високому лівому березі річки Горині, поблизу колишньої головної резиденції відомого волинського роду князів Корибутів Вишневецьких. Від 40-х р. ХVІІ ст. і до кінця ХVІІІ ст. монастир був частиною єдиної оборонної системи Вишневецького замку. Після переходу більшості Вишневецьких у другій половині ХVІІ ст. у католицьку віру, фундація величного костела та монастиря неподалік замку була підтвердженням існуючих серед магнатерії традицій та принципів. Впродовж усього ХVІІ ст. монастир та костел неодноразово руйнували козаки та турки. Особливо значні втрати зазнав костел у 1649 р. під час

визвольної боротьби під проводом Богдана Хмельницького. Були знищені до основи навіть фундаменти споруди [3, с. 83].

Відновлення монастиря відбулося на початку XVIII ст. за часів останнього з князів Вишневецьких – Михайла Серватія (1680–1744 рр.), відомого політика Речі Посполитої та Великого князівства Литовського [6, с. 405–436]. До 1724 р. будівельними роботами керував архітектор, майор королівського війська, Якуб Бланже Депрес, який також був архітектором нової палацової резиденції Вишневецьких у Вишневці [3, с. 84; 5, с. 582].

У 1925 р. тодішній голова Wołyńskiego Towarzystwa Przyjaciółów Nauk, консерватор Зиґмунт Ревський вперше опублікував документи, які стосувалися маєтностей князів Вишневецьких, зокрема у Вишневці. Серед документів були рахунки за 1732 – 1733 рр., які мали стосунок до будівництва палацу та вітваря костела ОО. кармелітів у Вишневці. Матеріали дають можливість зробити висновок про те, що до 1732 р. капітальне будівництво у монастирі в основному було закінчене і почалися внутрішні роботи. Кошти, витрачені на будівництво, були доволі значні. У рахунки З. Ревського, зокрема були включені витрати на виготовлення двох вітварів для костела св. Михайла: 5-го св. Михайла та 8-го Яна Непомука. Тільки за цю роботу, згідно з контрактом львівський різьбяр Кристіан Сейнер отримав 600 злотих, значні кошти як на той час [9, с. 65–75].

Згідно з домовленістю між Михайлом Серватієм та генеральним візитатором ордену кармелітів о. Антонієм Кракером, який у 1724 р. відвідав Вишневець, фундатор на власні кошти мав завершити будівництво костелу, а ченці зі своїх прибутків самотужки – монастир. Однак, уже в 1730 р. роботи у монастирі були призупинені через відсутність коштів. Ченці за допомогою звернулися до Михайла Серватія Вишневецького, який пообіцяв щорічно відшкодовувати на будівництво 3 тис. злотих. Остаточні роботи закінчилися у 1738 р. [3, с. 94–95].

Упродовж декількох десятиліть, Вишневецький конвент відігравав значну роль у релігійному житті Волині. З поваги до здійсненого фундатором вкладу в 1726 р. статус монастиря підвищено до ступеня пріорства, тобто абатства. До 1787 р. у Вишневці збиралися провінціальні капітули, які згодом перенесли до Бердичева [3, с. 85].

Відомі два описи костела св. Михайла Архангела, які датуються 1799 та 1805 рр. Згідно з ними, довжина споруди складала 32,5 м, ширина – 22 м, висота кам'яної частини башт сягала 29,5 м. Подібна просторова композиція об'ємів для Волині була унікальною [3, с. 86].

Корпус монастиря складався з трьох частин: східної, південної та західної. У східному крилі розміщувалися приміщення, функціонально пов'язані з костелом та життєвими потребами монастиря. Двоповерховий корпус мав високий цоколь, пристосований під складські приміщення. Довжина його сягала 49 м, ширина – 11,5 м. Якщо костел, відповідно до усталених норм, належав до "великих", то монастир, за своїми розмірами та кількістю ченців, числився до категорії "малих". Наявні фортифікації та міська забудова значно обмежували його розвиток. Подальші зміни у формуванні його території тісно пов'язані з урбаністичними тенденціями та розбудовою Вишневецької резиденції наступними власниками – графами Мнішками. Остаточне формування комплексу завершилось у кінці XVIII ст. [3, с. 93].

Невдовзі після польського повстання 1831 р. монастир було ліквідовано. У відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника є рукописні матеріали, які стосуються ліквідації монастиря у Вишневці, у тому числі інвентар костела св. Михайла. Документ складений 15 грудня 1832 р. На основі цього інвентаря костел передано від римо-католицького депутата, каноніка Крем'янецького деканату, священика Вінцента Шишковського у підпорядкування православного духовного урядництва для перетворення у православну церкву. Документ підписав чиновник для особливих доручень волинського губернатора, титулярний радник Астаф'єв. В ньому подається коротка історична довідка споруди та її стан на момент ліквідації [1, арк. 1]. Таким чином, документ є доповненням до описів монастиря та костелу 1799 та 1805 рр.

В історичній довідці датою будівництва монастиря помилково зазначений 1718 р. Л. Кроценко, посилаючись на опис 1799 р., вважав, що у 1718 р. власник Вишневця Михайло Серватій Вишневецький лише підтвердив первісний фундамент, наданий монастирю Яремою Вишневецьким [3, с. 84]. Кам'яні ж мури костела почали зводити у 1720 р. на місці дерев'яних будівель, які "ледь животіли" після турецького погрому 1675 р. [3, с. 83].

Під час пожежі у 1763 р. згоріли майже усі дерев'яні конструкції костелу св. Михайла. У 1809 р. на стінах костелу ззовні та зсередини поновили штукатурку. Вежі костела, які служили дзвіницею, з боків та на даху покрили білим металом. Дах над іншими частинами костелу був критий ґонтою, що на той час була дуже знищена. Підлога у костелі була з кам'яних плит. Лише у частині північної вежі перед зображеннями Спасителя та св. Теклі вона мала дерев'яне покриття. Саме тут містився вхід до склепу фундаторів [1, арк. 1 зв.].

У костелі було п'ятнадцять престолів. Під час будівництва монастиря були забуті суворі приписи орденських "правил", коли кількість вітварів у великих костелах обмежувалася сімома і заборонялися будь-які пишності, зокрема позолота [1, арк. 1 зв]. Наведемо окремі витяги з інвентаря.

Великий головний вітвар містився у центрі костела на підвищенні, обрамленному білими перилами. Його прикрашала багата дерев'яна позолочена різьба. По центру вітваря містилася велика ікона св. Михаїла Архангела, якому присвячувався костел. За ним – ікона Богоматері з немовлям на руках. Риза тієї ікони, срібна, яка відзначалася великою мистецькою цінністю, була визолочена у 1718 р. фундатором Михайлом Серватієм Вишневецьким. По правий та лівий бік від Архангела Михаїла розміщувалися дві дерев'яні скульптури: св. Гавриїла та св. Рафаїла. Вітвар завершувала композиція "Святої Трійці" з золоченими проміннями, що відходили від св. Духа. На стінах вітваря містилися два портрети фундаторів – Михайла Серватія та Теклі Ружі Вишневецьких в круглих рамах, три мідних позолочених герби та мідний хрест [1, арк. 2].

Другий вітвар св. Матвія містився справа від головного вітваря. Його різьблені рами були вишуканої мистецької роботи. По обидва його боки розміщувалися дві дерев'яні позолочені скульптури – святих Казимира та Бенедикта, вгорі – невеликий образ св. Онуфрія Пустельника. У вітварі розташовані ще три ікони різного розміру у позолочених срібних рамах [1, арк. 2 зв.].

"Третій вітвар розміщувався зліва від головного. Тут був образ св. Миколая Чудотворця в мідній визолоченій ризі. По обидва боки вітваря – дві дерев'яні позолочені скульптури св. Августина та св. Амброзія. Вгорі вітваря – кругла ікона з зображенням Благовіщення" [1, арк. 2 зв.].

Четвертий вітвар св. Теклі знаходився у каплиці, зліва від головного вітваря. Багату дерев'яну позолочену різьбу каплиці прикрашали численні ангели та херувими. "По її центру містився круглий образ св. Павла. У самому ж вітварі каплиці була реліквія – невелика ікона Божої Матері Бердичівської. На стіні справа від вітваря звертав на себе увагу надгробок фундатора, який прикрашали невеликі дерев'яні герби родів, споріднених з Корибутами Вишневецькими. Біля підніжжя монументу розміщувалися фігури двох Генієв з луком та пікою, ще один з косою – по центру. Надгробок, запроєктований архітектором – єзуїтом Павлом Гіжицьким, не постраждав під час пожежі 1763 р.". З каплиці фундаторів вхід вів до ризниці [1, арк. 3].

"П'ятий вітвар розміщувався в каплиці справа від головного вітваря. Головною іконою цього престолу був кіот Ісуса Христа Мілятинського. Сам престол, як і попередній, прикрашала позолочена різьба. З обох боків вітваря містилися дві дерев'яні позолочені скульптури Іоанна Предтечі та Іллі Пророка. Вгорі вітваря – кругла ікона на полотні св. Магдалини. При іконі Спасителя за традицією знаходилися дари у вигляді великих та малих хрестиків" [1, арк. 3 зв.]. Вхід з цієї каплиці вів також у ризницю.

Шостий вітвар розміщувався справа від головного. "На стіні була написана ікона св. Йосипа, поряд декілька ікон в дерев'яних позолочених рамах, вгорі на стіні – ікона Заручини Діви Марії. Цей вітвар разом з вітварем св. Терези виконав у 1733 р. львівський різьбяр Каспар Колерт, але, на жаль, не зберігся. Образ св. Йосипа був поновлений розписом на стіні. Над іконою св. Йосипа – дві невеликі ікони Зачаття св. Ганни та Розп'яття Ісуса Христа" [1, арк. 4].

Сьомий престол св. Терези та восьмий св. Ганни були подібні до престолу св. Йосипа, тільки меншого розміру. Восьмий престол був присвячений св. Янові Непомуку, а дев'ятий – св. Антонієві. "Обидва ці престоли, які виготовив у 1733 р. львівський різьбяр Християн Сейнер на замовлення Теклі з Радзивіллів Вишневецької, загинули під час пожежі у 1763 р. Згодом вони були поновлені на старих місцях – перший під східним вікном південної нави, другий – під західним. Особливо шанованим був образ св. Антонія. Його фланкували таблиці – вітрини, де на червоному тлі містилися численні дари: вервечки з хрестиками, лілії, сандалі. Справа від престолу св. Йосипа знаходився одинадцятий престол. Дванадцятий престол – св. Іоанна, тринадцятий – св. Варвари та чотирнадцятий св. Вікентія Феррерія, подібні до описаних вище" [1, арк. 4].

З правого боку, від головного вітваря, містився амвон та кафедра у вигляді корабля, який стоїть на виготовленій з дерева скелі. Поряд з кораблем – дві скульптури апостолів св. Петра та св. Андрія, які витягають сіті з рибами.

Інвентар побіжно містить згадку про золочені та срібні прикраси та дари прихожан, однак в примітці вказано, що їх кількість не перевірялася, а подана, згідно з попередніми описами монастиря [1, арк. 4].

За головним вітварем знаходилася ризниця, прямокутної форми кімната з двома вікнами, металевими решітками, які виходили на схід, та чотирима дверима. Двоє з них виходили у костел по обидва боки від головного вітваря. Інші двері вели до комори та в коридор східного корпусу монастиря. Стеля у ризниці була кам'яною, розписана зеленою фарбою з позолотою, підлога з дерева. Між вікнами містився невеликий престол з двома різьбленими стовпчиками. У центрі престолу – ікона св. Йосипа, над ним у золотому промінні – Всевидяще Око. Цей вітвар разом з

вівтарем св. Терези виконав у 1733 р. львівський різьбяр Каспар Колерт. Вздовж стін ризниці стояли спеціальні дерев'яні, покриті лаком, шафи з висувними шухлядами на замках. Над шафами висіли ікони в різьблених дерев'яних рамках із зображенням св. Іоанна, Іллі, Спасителя, св. Петра та Магдаліни. Крім цього тут знаходилися ще невеликі образи св. пап та єпископів ордену "босих кармелітів" [1, арк. 4 зв.].

Хори розташовувалися над західним входом і мали дерев'яну конструкцію. Дзвонів у монастирі було чотири. Головний з них знаходився на вхідних воротах і важив 1300 фунтів [1, арк. 5].

Порівняльний аналіз опису костела 1799 р. [3, с. 88–91] та 1832 рр. дозволяє стверджувати, що зовнішній вигляд та внутрішній устрій пам'ятки не зазнав за той період відчутних змін. На період ліквідації монастиря інтер'єри були в основному поновлені. Після переходу пам'ятки до православного урядництва передбачалося проведення низки перебудов, скерованих на ліквідацію ознак "латинства". Внаслідок пожежі, що відбулася у 1863 р., костел, а особливо монастирські корпуси, були значно пошкоджені. Більшість з того, що врятували від вогню, згодом залишене просто неба, зруйнувалося. Поховання фундаторів та ченців у криптах костелу були пограбовані [5, s. 585].

На початку ХХ ст. створено будівельний комітет для реконструкції споруди. Тоді, над центральною та бічними навами і трансептом звели дахи, південний та західний корпуси монастиря відремонтували, а східний – розібрали [3, с. 100]. Реконструкцією керував петербурзький архітектор В. Максимов та його намагання надати споруді костелу вигляду православного храму виявилися невдалими. Тодішній власник Вишневеця Павло Демидов, як член комісії з ремонту церкви, дав 200 крб. золотом на спорудження службових приміщень на її території [2, арк. 4]. Завдяки йому врятовано також декілька скульптур з фасаду костела, які були встановлені у парку. У 1910 р. на власні кошти П. Демидов перепоховав прахи з кriptи костела на католицькому цвинтарі Вишневеця [5, s. 585].

Храм залишався православним до закінчення польсько-радянської війни. У 1920 р. в часи Другої Речі Посполитої Вишневецьку св. Петро-Павлівську церкву ревіндикаровано [2, арк. 56–56 зв., 60–61]. Православна громада Вишневеця звернулася до нової влади з проханням залишити храм православним, мотивуючи це тим, що єдина православна церква – Вознесенська – надто мала і не зможе вмістити 2 тис. вірян. Тим більше, що після пожежі 1863 р., храм відбудували заходами та коштом православного населення. Згідно з даними священика Петро-Павлівської церкви, очевидно все ж таки перебільшеними, витрати на відновлення споруд монастиря після пожежі склали близько 40 тис. крб. [2, арк. 60]. Однак попри ці аргументи, влада передала храм римо-католицькому декананові. Священикові Петро-Павлівської церкви дозволили перенести декілька ікон та кіотів православного походження, а також престол та антиминос [2, арк. 61зв.] Відповідно свідченням того ж священика, усі документи, які стосувалися ремонтних робіт, були вивезені з Вишневеця в 1915 р. Їх місцезнаходження на сьогоднішній день невідоме [2, арк. 62].

У 1931 р. відремонтований костел був повернений ОО. кармелітам. Новостворений комітет відбудови костела ліквідував усі перебудови, які були зроблені у костелі під час його підпорядкування православному урядництву. Того ж року до монастиря повернулися кармеліти. Впродовж 1933–1937 рр. пріором монастиря був о. Сильвестр Ігнацій Глечман. Під час його каденції впорядковано інтер'єри костелу, поновлено вівтарі та фрески, закуплено нові образи та орган. На фасаді відновлено дошку фундаторів, а у нішах встановлені кам'яні скульптури святих. У цей же час відремонтовано і мур навколо монастиря [11, s. 15]. Восени 1939 р. радянська влада закрила монастир. Як парафіяльний костел, він залишався чинним до лютого 1944 р. [11, s. 23].

У післявоєнний період споруди монастиря та костел використовували під складські приміщення. Після пожежі на початку 60-х рр. ХХ ст. костел св. Михайла був повністю розібраний.

У наш час на теренах колишнього монастиря розміщуються корпуси місцевого професійно-технічного училища. У зв'язку з цим, виникає потреба вирішення завдань, пов'язаних з сучасним використанням пам'ятки та одночасно максимально можливим збереженням її документального характеру. Відновлювальні роботи потребують значних капіталовкладень. В умовах економічної кризи, цілої низки соціальних та політичних проблем, виконання пам'яткоохоронних обов'язків є проблемним для держави. Проте потрібно враховувати, що інвестиції в минуле мають не лише матеріальні результати, особливо у туристичній сфері, а і духовні. Адже саме культурна спадщина формує самоідентифікацію нації, її свідомість, історичну пам'ять та безперервність традицій. Хоча комплекс не входить до складу Національного заповідника "Замки Тернопілля", у 2010 р. за його ініціативи була відреставрована головна брама монастиря – пам'ятка архітектури першої пол. ХVІІІ ст. Започатковано роботи по відновленню монастирського саду. Очевидно, що від того, наскільки буде продумана стратегія існування пам'ятки у нових умовах, залежатиме її майбутнє.

Усе ж, попри свої величезні втрати та проблеми, пов'язані з пристосуванням, ансамбль колишнього кармелітського монастиря залишається значною історико-архітектурною пам'яткою

пізнього бароко в Україні. Його мури, залишки фундаментів, пивниці та тераси є вцілілими свідками непростой та трагічної історії волинського краю.

Отже, першочерговим завданням на сьогодні має стати дієва охорона пам'ятки та її консервація, а наведені нами документи прислужаться справі її майбутнього відновлення.

Список використаних джерел

1. Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України, відділ рукописів. – Матеріали до історії міст та сіл, спр. о/п 1407, 6 арк. 2. Держархів Тернопільської обл., ф. 148, оп. 2, спр. 557, 62 арк. 3. Кривенко А. Бароко на Волині / А. Кривенко, Л. Крощенко // Архітектурна спадщина України. – Київ, 1996. – Вип. 3. – Ч. 2. – С. 82–103. 4. Лукомский В., Лукомский Г. Вишневецкий замок / В. Лукомский, Г. Лукомский // Старые годы. – 1912. – № 3. – С. 1–47. 5. Aftanazy R. Dzieje rezydencji na dawnych kresach Rzeczypospolitej. – Wyd. 2-e. / R. Aftanazy – Wrocławec., 1994. – Т. 5. – 694 s. 6. Chamańska I. Wisniowiec / Chamańska I. – Poznań: Wydawnictwo Poznańskie. – 2007. – 553 s. 7. Gizycki J. Klasztor OO. Karmelitów bosych w Wiszniowcu / J. Gizycki // Rocznik Wołyński – Równe: Nakład Zarządu Wołyńskiego Okręgu związku nauczycielstwa polskiego. – Т. 8. – S. 162–202. 8. Przedziecki A. Podole, Wołyn, Ukraina. Ograzy miejsc i czasów / A. Przedziecki – Wilno, 1841. – Т. I. – 191 s. 9. Rewski Z. Rachunki budowy palacu i kościoła w Wiszniowcu / Z. Rewski // Biuletyn Historii Sztuki i Kultury. – Warszawa, 1939. – R.VII. NR I. – S. 69–75. 10. Stecki T. Wołyn pod względem statystycznym, historycznym i archeologicznym / T. Stecki – Lwów, 1871. – 472 s. 11. Wanat J. Strażnicy wiary w godzinie próby / J. Wanat. – Kraków, 2009. – 35 s.

Любовь Шиян

КОМПЛЕКС МОНАСТЫРЯ “БОСЫХ КАРМЕЛИТОВ” В ВИШНЕВЦЕ КАК ВЫДАЮЩИЙСЯ ПАМЯТНИК КУЛЬТУРЫ ВОЛЫНИ

В статье представлены новые документальные данные об одном из наиболее значительных сакральных архитектурных ансамблей Юго-Западной Волыни – комплексе монастыря босых кармелитов в Вишневец.

Ключевые слова: Вишневец, Волынь, комплекс монастыря босых кармелитов в Вишневец, собор св. Михаила.

Lubov Shyan

THE MONASTERY COMPLEX OF THE “BAREFOOT CARMELITES” IN VYSHNEVETS AS A SIGNIFICANT MONUMENT OF CULTURE VOLYN

The article presents new documentary facts about one of the most significant sacral and architectural Monuments on the territory of South- Western Volyn – the monastery complex of the Barefoot Carmelites in Vyshnevets.

Key words: Vyshnevets, Volyn, the monastery complex of the Barefoot Carmelites in Vyshnevets, the Orthodox Church of Saint Michael.

УДК 792.077(477.84) XIX–XX

Павло Смоляк

ДЕНИСІВСЬКИЙ АМАТОРСЬКИЙ ТЕАТРАЛЬНИЙ ГУРТОК В КУЛЬТУРНО- ПРОСВІТНИЦЬКОМУ РУСІ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ КІНЦЯ XIX – ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ XX СТОЛІТТЯ

У статті проаналізовано історію діяльності аматорського театрального гуртка села Денисова Тернопільського повіту в культурно-просвітницькому русі кінця XIX – першої третини XX століття. Охарактеризовано роль керівників – Й. Вітошинського, П. Рибачака, В. Шарика, В. Саміци, Я. Людкевича як активних акторів та режисерів. Звернено увагу на акторський склад, репертуар драматичного гуртка та його втілення на аматорській сцені.

Ключові слова: Денисівський аматорський театральный гурток, культурно-просвітницький рух, Тернопільщина, актори, режисери.

Актуальність статті ґрунтується на тому, що аматорський рух (зокрема театральный), завжди виступав важливою складовою культурної діяльності українців. Досліджувана проблема має цінне наукове значення, оскільки дає змогу розкрити історію виникнення та функціонування аматорських